

**MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII
UNIVERSITATEA DE VEST DIN TIMIȘOARA
ȘCOALA DOCTORALĂ DE MUZICĂ ȘI TEATRU
DOMENIUL: MUZICĂ**

REZUMATUL TEZEI DE DOCTORAT

**SUPRAREALISMUL FRANCEZ REFLECTAT ÎN CREAȚIA
LUI FRANCIS POULENC**

Conducător științific:

prof. univ. dr. habil Romeo Rîmbu

Doctorand:

Henrietta Varady

Timișoara

2022

Cuprins

I. Cercetarea subiectului ales.....	3
I. 1. Aria și scopul cercetării	3
I. 2. Metodele cercetării	4
II. „Suprarealismul francez reflectat în creația lui Francis Poulenc”	5
II. 1. Cuprinsul lucrării	5
II. 2. Rezumatul capitolelor	8
III. Concluzii principale ale tezei de doctorat.....	11
Bibliografie.....	13

I. Cercetarea subiectului ales

I. 1. Aria și scopul cercetării

De-a lungul anilor de studiu, un artist instrumentist învață lucrurile elementare ce țin de citirea și analiza partiturii, dar pentru a ajunge la un nivel analitic și interpretativ superior, e nevoie de o muncă de cercetare în care artistul trece prin mai multe etape: identificarea problemei, studiul acesteia, colectarea informațiilor, identificarea detaliilor, analiza și interpretarea materialului iar la final, raportarea și evaluarea cercetării.

Tema aleasă, *Suprerealismul francez reflectat în creația lui Francis Poulenc* mi-a oferit posibilitatea de a pune în evidență unicitatea acestui valoros compozitor, insuficient explorat de către muzicologi și de către interpreți.

Am făcut cunoștință cu lumea muzicală a lui Poulenc în 2016, când am primit partitura *Sonatei pentru clarinet și pian*. La prima vedere a părut o partitură complexă, cu structuri atipice, care produceau sonorități disonante, cu ritmuri asimetrice și multe schimbări de măsură și de armură. După ce am auzit-o în diverse interpretări, am descoperit un univers armonic deosebit, realizat prin acele structuri disonante, astfel încât am hotărât să o introduc în repertoriul meu cameral. Am interpretat-o în numeroase recitale și am îndrăgit-o atât de mult încât am dorit să cunosc și alte lucrări scrise de Poulenc. Astfel, în 2017 am ales ca temă pentru lucrarea de disertație *Sonatele pentru instrumente de suflat din lemn și pian*.

Prezenta cercetare doctorală cuprinde analiza limbajului utilizat de Poulenc în lucrările sale cele mai reprezentative. Dintre materialele selectate în bibliografie, cele două cărți scrise de Carl B. Schmidt bazate pe bibliografia și creația lui Poulenc sunt deosebit de importante: *Entrancing Muse: A Documented Biography of Francis Poulenc*, și *The Music of Francis Poulenc: A Catalogue*.

Identificarea cititorului cu un text rostit este un sentiment extraordinar, însă identificarea unui public auditoriu cu muzica pe care o ascultă, este de neprețuit. Stările și emoțiile care sunt transmise pe calea muzicii sunt ireversibile, fiecare experiență de acest gen fiind unică.

I. 2. Metodele cercetării

În prezenta lucrare de teză doctorală a fost surprinsă importanța pianistului ca purtător de sens, cuprinzând aspecte legate de transformarea informației lăuntrice și materializarea unor idei sau trăiri artistice în lucrările alese cercetării din repertoriul componistic al lui Poulenc.

Originalitatea prezentei lucrări de doctorat are la bază analiza interpretativă și interpretativ - comparată a lucrării *Rapsodie Nègre* FP 3, analiza comparată a edițiilor de partituri a *Sonatei pentru patru mâini* FP 8, analiza interpretativă și semiotică, precum și realizarea unui studiu de caz a lucrării *Tel jour, telle nuit* FP 86, analiza generală a *Concertului pentru orgă, timpani și coarde* FP 93, analiza interpretativă și semiotică a lucrării *Povestea lui Babar, micul elefant* FP 126.

Pentru o înțelegere mai profundă al universului muzical creat de Poulenc, în partea practică a cercetării doctorale am ales interpretarea lucrărilor *Tel jour, telle nuit* FP 86 la pian și voce (cu ajutorul sopranei Alina Roșca) și basmul muzical *Povestea lui Babar, micul elefant* FP 126.

II. „Suprarealismul francez reflectat în creația lui Francis Poulenc”

II. 1. Cuprinsul lucrării

Argument	6
Capitolul 1. Muzica lui Francis Poulenc în epoca suprarealistă	10
1. 1. Suprarealismul între mișcarea de artă și ezoterism	10
1. 2. Francis Poulenc în suprarealismul postbelic	13
1. 2. 1. Date despre copilăria lui Poulenc	14
1. 2. 2. Profesorul Ricardo Viñes și Grupul Les Six	15
1. 2. 3. Contextul muzical al lui Poulenc în perioada suprarealistă	17
1. 3. Simboluri suprarealiste în lucrările dedicate scenei din creația lui Poulenc	18
1. 3. 1. Primul balet - Suita <i>Les Biches</i> FP 36	18
1. 3. 2. „Femeia din umbră” în opera <i>Les Mamelles de Tirésias</i> FP 125	20
Capitolul 2. Începutul carierei lui Poulenc în contextul epocii suprarealiste	22
2. 1. Coordonate analitice ale suitei <i>Rapsodie Nègre</i> FP 3	24
2. 1. 1. Partea întâi - <i>Prélude</i>	24
2. 1. 2. Partea a doua - <i>Ronde</i>	26
2. 1. 3. Partea a treia - <i>Honoloulou</i>	31
2. 1. 4. Partea a patra - <i>Pastorale</i>	33
2. 1. 5. Partea a cincea - <i>Finale</i>	38
2. 2. Analiza interpretativ - comparată a lucrării <i>Rapsodie Nègre</i> FP 3	43
2. 2. 1. <i>Rapsodie Nègre</i> FP 3 - I. <i>Prélude</i>	44
2. 2. 2. <i>Rapsodie Nègre</i> FP 3 - II. <i>Ronde</i>	45
2. 2. 3. <i>Rapsodie Nègre</i> FP 3 - III. <i>Honoloulou</i>	46
2. 2. 4. <i>Rapsodie Nègre</i> FP 3 - IV. <i>Pastorale</i>	47
2. 2. 5. <i>Rapsodie Nègre</i> FP 3 - V. <i>Finale</i>	48
2. 3. Influențele culturii africane resimțite în lucrarea <i>Rapsodie Nègre</i> FP 3	50
2. 4. Alte lucrări camerale - instrumentale cu pian	52

2. 5. Aplicarea relației cauză - efect în analiza a două ediții de partituri ale <i>Sonatei pentru patru mâini</i> FP 8	55
Capitolul 3. Reflectarea sentimentelor interioare în liedurile lui Poulenc	59
3. 1. Îmbinarea poeziei și a muzicii suprarealiste	59
3. 2. Poezia suprarealistă, metaforă a realității	60
3. 3. Integrarea poeziei suprarealiste în muzica lui Poulenc	60
3. 4. Traectoria muzicii lui Poulenc pe versurile suprarealiste	62
3. 5. Mijloace de realizare a expresiei în liedurile lui Poulenc	63
3. 6. Lieduri reprezentative din repertoriul componistic al lui Poulenc	66
3. 6. 1. <i>Le Bestiaire</i> FP 15 (1919)	66
3. 6. 2. <i>8 Chansons gaillardes</i> FP 42 (1926)	67
3. 6. 3. <i>Airs chantés</i> FP 46 (1928)	67
3. 6. 4. <i>Priez pour paix</i> FP 95 (1938)	68
3. 6. 5. <i>Bleuet</i> FP 102 (1939)	69
3. 6. 6. <i>Le travail du peintre</i> FP 161 (1956)	70
3. 6. 7. <i>La courte paille</i> FP 178 (1960)	71
3. 7. Elemente analitice ale ciclului de lieduri <i>Tel jour, telle nuit</i> FP 86	72
3. 7. 1. <i>Bonne journée</i>	76
3. 7. 2. <i>Une ruine coquille vide</i>	78
3. 7. 3. <i>Le front comme un drapeau perdu</i>	83
3. 7. 4. <i>Une roulette couverte en tuiles</i>	86
3. 7. 5. <i>À toutes brides</i>	91
3. 7. 6. <i>Une herbe pauvre</i>	93
3. 7. 7. <i>Je n'ai envie que de t'aimer</i>	95
3. 7. 8. <i>Figure de force brûlante et farouche</i>	97
3. 7. 9. <i>Nous avons fait la nuit</i>	101
3. 8. Analiza interpretativ - comparată a ciclului de lieduri <i>Tel jour, telle nuit</i> FP 86	104
3. 9. Studiu de caz aplicat pe ciclul de lieduri <i>Tel jour, telle nuit</i> FP 86	106
Capitolul 4. Dimensiunea religioasă în creația de maturitate a lui Poulenc	109

4. 1. Prezentare generală a lucrărilor cu caracter religios din repertoriul componistic al lui Poulenc	109
4. 2. Prezentarea principalelor lucrări religioase din creația lui Poulenc	111
4. 2. 1. Litanii	111
4. 2. 2. Missa	112
4. 2. 3. Motete	115
4. 2. 4. Corale	119
4. 2. 5. Cantate	121
4. 2. 6. Imnuri	123
4. 2. 7. Responsoriale	123
4. 2. 8. Concertul	124
4. 3. Aspecte analitice în <i>Concertul pentru orgă, timpani și coarde</i> FP 93	125
Capitolul 5. Basmul muzical	133
5. 1. <i>Histoire de Babar le petit éléphant</i> FP 129 - analiza lucrării pe fragmente	134
5. 2. Momente - cheie ale poveștii în viziunea muzicală a lui Poulenc	160
Concluzii	164
Bibliografie	167
Lista ilustrațiilor	174
Anexe	179

II. 2. Rezumatul capitolelor

Suprarealiștii erau în căutarea unor noi metode și mijloace pentru senzații artistice noi și experiențe inedite. Aceste idei au fost implementate de Poulenc într-o măsură echilibrată, el găsind propria sa amprentă muzicală încă de la începuturile compozițiilor lui. Astfel, la o primă audiție a unei lucrări din repertoriul său componistic duce la identificarea sa imediată. Acest subiect a fost dezvoltat în **primul capitol**.

La sfârșitul primului capitol a fost evidențiat un aspect deosebit de interesant, și anume numărul egal de baletе și opere compuse. Trăsăturile comune dintre aceste lucrări sunt numeroase; tematica operelor este controversată, imaginile audio-vizuale sunt hiperbolizate, suprarealismul fiind schela principală pe care aceste lucrări au fost construite.

Al doilea capitol cuprinde analizele stilistico - estetice și interpretative ale celor cinci părți aparținând lucrării *Rapsodie Nègre* FP 3. În mod succint a fost prezentată arta africană și influența sa de la începutul sec. XX. Exemplificarea acesteia s-a concretizat într-una dintre cele mai cunoscute picturi ale lui Pablo Picasso - *Doamnele din Avignon* din 1907. Acest exemplu de artă vizuală este important în analiza lucrării *Rapsodie Nègre* FP 3, deoarece influența africană a determinat mulți artiști să creeze în mod original, indiferent de secolul sau deceniul în care aceștia au activat. La finalul acestui capitol au fost redată observații și similitudini vizavi de caracteristicile culturii africane în lucrarea *Rapsodie Nègre* FP 3.

Au fost analizate două ediții de partituri aparținând *Sonatei pentru pian la patru mâini* FP 8 din punct de vedere al diferențelor editoriale, variantele de partituri fiind scrise în anul 1918 respectiv 1939. Poulenc a tins spre perfecțiune și a dorit mereu să atingă apogeul componistic prin adăugarea sau schimbarea detaliilor. Prin acest subcapitol, s-a dorit evidențierea stilului său componistic timpuriu în raport cu cel care l-a consacrat mai târziu.

Din relația de prietenie a lui Poulenc cu baritonul Pierre Bernac a rezultat colaborări de succes, având multe concerte în Europa, inclusiv turnee în America. O altă

împrietenire fructuoasă a fost cu poetul Paul Éluard ale cărui poezii l-au inspirat fără doar și poate.

Al treilea capitol se bazează pe ciclul de lieduri *Tel jour, telle nuit* FP 86 care a fost scris în perioada de tinerețe a lui Poulenc, în acea etapă a vieții când iubirea e o idee tangibilă pentru om, moartea devine o posibilitate iar frica devine o senzație care se instalează ușor când omul devine nesigur și se lasă amenințat ușor. În acest ciclu de lieduri găsim o lume fascinantă, o poveste în care se hiperbolizează imagini ale unor idealuri, visuri, țeluri sau frici.

Fiecare lied are o poveste de sine stătătoare are propriul său caracter, dinamică, tonalitate și culoare, însă cele nouă lieduri formează împreună un tablou complet. Din această pricină, se subliniază importanța studiului de caz aplicat pe acest ciclu de lieduri. Din moment ce muzica, dar mai ales cuvintele din textul poetic pe care Poulenc a construit liedurile, sunt în contact direct prima dată cu cel care le interpretează, iar el transmite mai departe publicului aceste emoții și vibrații muzicale. Impactul afectiv al ciclului de lieduri asupra fiecărui om este diferit, așadar studiul de caz realizat este o dovadă elocventă a diferențelor perceptive ale receptorului asupra acestui ciclu de lieduri.

Poulenc acordă o grijă deosebită semanticii cuvintelor folosite în lucrările sale, încercând să armonizeze până la cel mai mic detaliu semnificația lexicală, cu valențele expresive ale muzicii. Lucrările sale vocal-instrumentale au la bază cuvântul, aceste lucrări având o pondere mare în catalogul compozițiilor (lieduri și cicluri de lieduri, lucrări religioase, opere) și au un mare impact în procesul de transmitere a mesajului lăuntric către public.

Al patrulea capitol este dedicat lucrărilor sacre, care au o pondere semnificativă în cadrul catalogului compozițiilor lui Poulenc. Acestea sunt începute cu *Litaniile către Fecioara Neagră din Rocamadour* (*Litanies à la Vierge Noire de Rocamadour*) FP 82 (1936) și încheiate cu *Șapte responsoriale ale întunericului* (*Sept répons des ténèbres*) FP 181 (1961).

Compozitorul a avut un moment transformator al Iluminării în timpul unei vizite la Catedrala din Rocamadour, având o mare revelație asupra lumii și a Divinității, simțindu-se îndeajuns de inspirat încât în următorii 25 de ani să creeze în mare parte, numai lucrări religioase. Aspectul de transformare a modului de gândire al unui om este

deosebit de important, întărind caracterul dual al unui om, și după spusele lui Immanuel Kant - „emanciparea conștiinței umane din starea de ignoranță”.¹

Basmul muzical, o lucrare neobișnuită dar foarte sugestivă va fi prezentată în **capitolul cinci**, capitolul final al prezentei lucrări. *Povestea lui Babar, micul elefant (Histoire de Babar le petit éléphant)* FP 129 prezintă evoluția unui elefanțel integrat în comunitatea umană, folosind imagini suprarealiste în care acesta poartă costum, mănâncă prăjituri, face exerciții de gimnastică și conduce un autovehicul.

Analiza amănunțită a tuturor fragmentelor a cuprins observații din punct de vedere muzical, iar la finalul fiecăruia a fost realizat un tabel în care se prezintă detalii despre indicația de tempo, metru, nuanțe, valori de note utilizate, ambitusul registrelor folosite, numărul de măsuri, și alte indicații care apar de-a lungul frazelor muzicale.

¹ <https://stiintatehnica.com/creierul-uman-sub-efectul-iluminarii-divine/>, accesat 2.11.2021, ora 11:37.

III. Concluzii principale ale tezei de doctorat

Suprarealismul a fost un curent care a influențat mulți poeți, pictori și muzicieni. În **primul capitol** a fost prezentat contextul în care formarea acestui curent a schimbat firul istoriei artei. Astfel, raportat la tendințele începutului secolului al XX-lea, Poulenc își construiește baletele și operele după un model gândit cu precizie pentru a crea impactul emoțional dorit asupra publicului țintă.

Gândirea armonică a lui Poulenc a început să prindă contur încă de la 17 ani, odată cu primele sale lucrări. Hiperbolizarea unor elemente muzicale (aglomerarea discursului muzical cu acorduri mărite și acorduri disonante care conțin semitonuri) pregătesc distorsionarea imaginarului muzical și creează ipostaze muzicale caricaturale. Așadar, în **al doilea capitol** s-a prezentat prima lucrare a compozitorului, *Rapsodie Nègre* FP 3 în contextul influențelor suprarealiste.

Au fost prezentate deasemenea și alte lucrări camerale cu pian cu grafice care corespund evoluțiilor și direcțiilor de sugestivitate muzicală spre care a tins compozitorul. Realizarea unei paralele între lucrarea inițială și cea revizuită a *Sonatei pentru patru mâini* FP 8 (scrisă în anul 1918 și revizuită în 1939), definește cei 21 de ani de experiență componistică și progresul viziunii muzicale al lui Poulenc.

Îmbinarea unei linii melodice cu un text presupune o legătură strânsă între cuvântul rostit și sunetul cântat cu vocea. Poulenc reușește în mod desăvârșit realizarea simbiozei dintre text și muzică, iar lucrările lui provoacă ascultătorului o cale de inducere a unor emoții ascunse. El se focalizează pe o transpunere simpatetică, oferind suport armonic pentru transcendență dintr starea de contemplație în cea de extaz. Astfel, **al treilea capitol** a fost dedicat ciclului de lieduri FP 86, intitulat *Tel jour, telle nuit*.

Cercetarea acestui ciclu de lied a condus la descoperirea altor cicluri de lieduri sau lieduri de sine stătătoare, care au fost menite a fi prezentate pe scurt. Este vorba de ciclul *Le Bestiaire* FP 15, ciclul *8 Chansons gaillardes* FP 42, ciclul *Airs chantés* FP 46, liedul *Priez pour paix* FP 95, liedul *Bleuet* FP 102, ciclul *Le travail du peintre* FP 161, și ciclul *La courte paille* FP 178.

Lucrările religioase scrise de Poulenc au un impact emoțional major asupra ascultătorilor. Astfel, în **capitolul patru** au fost prezentate cele mai importante lucrări religioase: *Litanies à la Vierge Noire de Rocamadour* (*Litanii către Fecioara Neagră din Rocamadour*) FP 82, *Missa* în sol major, *Quatre motets pour un temps de pénitence* (*Patru motete de penitență*) FP 97, motetul *Exultate Deo* FP 109, *Quatre petites prières de Saint François d'Assise* (coralele *Patru rugăciuni Sfântului Francisc de Assisi*) FP 142, *Laudes de saint Antoine de Padoue* (coralele *Laudele Sfântului Anton de Padova*) FP 172, *Sécheresses* (cantata *Secetă*) FP 90, *Figure humaine* (cantata *Figura umană*) FP 120, imnul *Salve Regina* FP 110, *Hymne (Imn)* FP 144, imnul *Ave verum corpus* FP 154, *Sept répons des ténèbres* (*Șapte responsoriale ale întinericului*) FP 181, iar *Concertul pentru orgă, timpani și coarde* FP 93 a avut parte de o prezentare detaliată prin care a fost evidențiat apogeul maturității lui Poulenc din a doua jumătate a perioadei sale de creație.

În **capitolul final** a fost readusă ideea copilăriei și a inocenței prin lucrarea FP 126 - *Povestea lui Babar, micul elefant* (*Histoire de Babar le petit éléphant*). Această poveste îmbinată cu fragmente muzicale scrise pentru pian trezește amintiri plăcute atât pentru cel care interpretează această lucrare, cât și pentru cel care o ascultă. Puritatea sufletului și naivitatea unui copil sunt considerate esențiale pentru a găsi fericirea absolută. Poulenc a încercat atingerea acestui țel prin crearea lucrării FP 126; el a dorit să ofere o bucurie copiilor din cartierul său, sub forma unui cadou muzical.

Bibliografie

*** *The New Grove Dictionary* - Roger Nichols, editat de Stanley Sadie, Editura Macmillan, Londra

*** *International Cyclopedia of Music and Musicians* - Francis Poulenc, Allen Hughes, Editura Tenth, Editat de Bruce Bohle, 1975

*** *Dicționar de mari muzicieni* - Larousse, Editura Univers Enciclopedic, București, 2000

*** *Dicționar de forme și genuri muzicale* – Bughici, Dumitru, Editura Muzicală, București, 1978

*** *Dicționar de Muzică* - Ion Gagim, Editura Știința, Colecția Dicționare Școlare, Chișinău, 2008

*** *Dicționar de termeni muzicali* – Zeno, Vancea, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1984

*** *Dicționar noțional și terminologic* – Timaru Valentin, Editura Universității din Oradea, 2002

Adonis, *Sufism and Surrealism*, Saqi Essentials, London, 2013

Angi, Ștefan, *Prelegeri de Estetică Muzicală*, vol. I, Tom. 2, Editura Universității din Oradea, 2004

Balteș, Felicia Rodica, *Emoțiile induse de muzică - Corelate psihofiziologice și diferențe interindividuale*, Editura ASCR, Cluj-Napoca, 2012

Bate, David. *Photography and Surrealism: Sexuality, Colonialism and Social Dissent*, I.B.Tauris & Co Ltd., London, 2003

Bauduin, Tessel M.; Ferentinou, Victoria; Zamani, Daniel, *Surrealism, occultism and politics: In Search of the Marvellous*, Editura Routledge, New York, 2018

- Bernac, Pierre, *Francis Poulenc: The Man and His Songs*, Editura Norton, New York, 1977
- Bernac, Pierre, *The Interpretation of French Song* - Editura Praeger Publishers, New York, 1970
- Blaga, Lucian, *Trilogia culturii*, Editura Humanitas, București, 2011
- Blaga, Lucian, *Geneza metaforei și sensul culturii*, Editura Humanitas, București, 1994
- Brough-Evans, Vivienne, *Sacred Surrealism, Dissidence and International Avant-Garde Prose*, Routledge Revivals, New York, 2016
- Buciu, Dan, *Mic tratat de scriitură modală*, Editura Muzicală Grafoart, București, 2014
- Buckland, Sidney, *Francis Poulenc - „Echo and Source”: Selected Correspondence 1915 - 1963*, Victor Gollanz Edition, London, 1992
- Burton, Richard D. E., *Francis Poulenc (Outlines)*, Absolute Press, Coventry, 2003
- Buelow, George John, *Rhetoric and Music*, London, 1994
- Caws, Mary Ann, *The Poetry of Dada and Surrealism: Aragon, Breton, Tzara, Éluard and Desnos*, Editura Princeton University Press, Princeton, 1970
- Clousten, Victoria, *André Breton's Trend Towards the Occult During the War Years: The Poetics of Hermeticism*, Taylor & Francis Group, 2017
- Collaer, Paul, *A History of Modern Music*, Editura World Pub, New York, 1961
- Coman, Lavinia, *Pianistica modernă*, Editura Universității Naționale de Muzică, București, 2006
- Daykin, Frank, *The Encyclopedia of French Art Song: Faure, Debussy, Ravel, Poulenc*, Pendragon Press, 2013
- Dragomir, Leonid; Zamfirescu, Vasile Dem, *De la filosofie la psihanaliză și retur*, Editura Trei, București, 2014

- Eco, Umberto, *Limitele interpretării*, Editura Pontica, Colecția Biblioteca italiană, București, 1996
- Eco, Umberto, *O teorie a semioticii*, Editura Meridiane, București, 2003
- Freud, Sigmund, *Despre psihanaliză – Ultima scriere a lui Freud*, Editura Trei, București, 2014
- Fulcher, Jane F., *The Composer As Intellectual: Music and Ideology in France, 1914-1940*, Oxford University Press, New York, 2005
- Gaspar, Veronica, *Repere spațiale și semantice în receptarea muzicală*, Editura Muzicală, București, 2000
- Ghai, O. P., *În căutarea iluminării*, Editura Mix, București, 2005
- Gheorghiu, Corneliu, *Despre pianistică*, Editura Muzicală Grafoart, București, 2015
- Giesecking, Walter; Lerimer, Karl, *Piano Technique*, Dover Publications, Inc., New York, 1972
- Gruen, John, *Poulenc*, Editura Musical America, New Jersey, 1960
- Guanti, G., *Estetica musicale. La storia e le fonti*, La Nuova Italia, Firenze 1999
- Hallam, Susan, *Music. Psihologia muzicii*, Editura Prior, București, 2020
- Hell, Henri, *Francis Poulenc*, Editura Grove Press, New York, 1959
- Houston, Akil, *21st Century Africana Media Studies Reader*, Editura Cognella Academic Publishing, San Diego, 2018
- Iusceanu, Victor, *Moduri și game* - Editura Muzicală Grafoart, București, 2019
- Ivry, Benjamin, *20th Century Composers - Francis Poulenc*, Editura Phaidon, New York, 1996
- Jeppesen, Knud, *Contrapunctul - Tratat de polifonie vocală clasică*, Editura Muzicală Grafoart, București, 2014

- Johnson, Graham, *Poulenc: The Life in the Songs*, Ed. W. W. Norton & Company, New York, 2020
- Matthews, Max Wade; Thompson, Wendy, *The encyclopedia and the great composers*; Editura Hennes House, London, 2002
- McAuliffe, Mary, *Parisul anilor nebuni*, Editura Corint, București, 2018
- Mellers, Wilfrid, *Francis Poulenc*, Oxford University Press, 2005
- Meyer, Leonard B., *Style and music, Theory, History, and Ideology*, Philadelphia, University of Pennsylvania Press, 1990
- Mowris, Peter, *Subversive Uses of Nerve Psychology in Dada and Surrealism*, Ashgate Publishing Limited, 2016
- Nadeau, Maurice, *The History of Surrealism*, Editura Belknap Press of Harvard University Press, Virginia, 1989
- Nantet, Jaques, *Panorama literaturii negre de expresie franceză*, Editura Univers, București, 1983
- Nichols, Roger, *Poulenc: A Biography*, Editura Yale University Press, Londra, 2020
- Pándi, Marianne, *Hangversenykalauz – Kamaraművek*, Editura Saxum, 2006
- Pașcu-Rădulescu, Dorel, *Esența fenomenului sonor*, Editura Agir, București, 2000
- Pitiș, Ana; Minei, Ioana, *Teoria comportamentului pianistic*, Editura Sfântu Gheorghe Vechi, București, 1997
- Poulenc, Francis, *Correspondence. 1915-1963*, Editura Du Seuil, Paris, 1967
- Poulenc, Francis, *My Friends and Myself*, Editura Denis Dobson, Londra, 1978
- Poulenc, Francis, *Entretiens avec Claude Rostand*, Editura René Julliard, 1954
- Poulenc, Francis; Ranford, Winifred, *Diary of my songs*, Editura Kahn&Averill, Londra, 2006

- Rapti, Vassiliki, *Ludics in Surrealist Theatre and Beyond*, Routledge Revivals, New York, 2016
- Richardson, Michael; Fijalkowski, Krzysztof, *Surrealism Against The Current. Tracts and Declarations*, Pluto Press, London, 2001
- Rîpă, Constantin, *Teoria superioară a muzicii - Sisteme Tonale*, Editura MediaMusica, Cluj Napoca, 2001
- Sandu-Dediu, Valentina, *Alegeri, atitudini, afecte, Despre stil și retorică în muzică*, Editura Didactică și Pedagogică, R.A., 2010
- Sandu-Dediu, Valentina, *Muzica nouă între modern și postmodern*, Editura Muzicală, București, 2004
- Sandu-Dediu, Valentina, *Studii de stilistică și retorică muzicală*, Universitatea de Muzică, București, 1999
- Schonberg, Harold C., *Viețile Marilor Compozitori*, Editura Lider București, 1997
- Schmidt, Carl B., *Entrancing Muse: A Documented Biography of Francis Poulenc*, Editura Pendragon Press, Hillsdale NY, 2001
- Schmidt, Carl B., *The Music of Francis Poulenc: A Catalogue*, Oxford University Press Inc, NY, 1995
- Shattuck, Roger, *The Banquet Years*, Editura Harcourt, Brace and Company, New York, 1958
- Sprout, Leslie A., *The Musical Legacy of Wartime France*, University of California Press, 2013
- Steer, Linda, *Appropriated Photographs in French Surrealist Periodicals, 1924-1939*, Routledge Revivals, New York, 2016
- Susan Sontag, *Notes on „Camp”*, Editura Penguin Modern Classics, Londra, 2018

Terényi, Ede, *Armonia muzicii moderne (1900-1950)*, Editura MediaMusica, Cluj Napoca, 2001

Timaru, Valentin, *Analiza muzicală între conștiința de gen și conștiința de formă*, Editura Universității din Oradea, 2003

Timaru, Valentin, *Compendiu de forme și analize muzicale*, Editura Universității Transilvania, Brașov, 1997

Timaru, Valentin, *Stilistică Muzicală*, Editura Tiparnița, Arad, 2012

Türk, Hans-Peter, *Armonia tonal-funcțională*, Editura Universității Emanuel, Oradea, 2002

Țârc, Mirela Mercean, *Curs practic de analiză a formei muzicale*, Editura Universității din Oradea, 2007

Vasiliu, Laura, *Articularea și dramaturgia formei muzicale în epoca modernă (1900-1920)*, Editura Artes, București, 2002

Voiculescu, Dan, *Polifonia secolului XX*, Editura Muzicală, București, 2005

Werck, Isabelle, *Francis Poulenc*, Editura Bleu Nuit, Paris, 2018

Werner, Kenny, *Măiestrie fără efort - Eliberarea maestrului muzician lăuntric*, Editura For You, București, 2008

Reviste

Werner, W. Kent - „The Piano Music of Francis Poulenc“, Revista *Clavier*, Vol. 9, Nr. 3, 1970.

Roem, Ned - „Poulenc - A Memoir“, articol în jurnalul *Tempo*, Cambridge University Press, 1963.

Webografie

<https://stiintasitehnica.com/creierul-uman-sub-efectul-iluminarii-divine/>

<https://encounteringtheother.wordpress.com/poulencs-rapsodie-negre/>

<https://www.khanacademy.org/humanities/art-1010/cubism-early-abstraction/cubism/a/picasso-les-demoiselles-davignon>

<https://www.urbandictionary.com/define.php?term=Chamakay>

<https://revista-euphorion.ro/suprarealismul-intre-razboi-psihanaliza-si-filozofie/>

Partituri

Francis Poulenc - *Rapsodie Nègre* FP 3, Ediția J. & W. Chester, Londra, 1919

Francis Poulenc - *Sonata pentru pian la 4 mâini* FP 8, Ediția J. & W. Chester, Londra, 1919

Francis Poulenc - *Sonata pentru pian la 4 mâini* FP 8, Ediția J. & W. Chester, Londra, 1939

Francis Poulenc - *Tel jour, telle nuit* FP 86, Ediția Durand, Paris, 1937

Francis Poulenc - *Quatre motets pour un temps de pénitence* FP 97, IV. *Tristis est anima mea*, Ediția Rouart, Lerolle & Cie, Paris, 1939

Francis Poulenc - *Concert pentru orgă, timpani și coarde* FP 93, Ediția R. Deiss, Paris, 1939

Francis Poulenc - *L'histoire de Babar le petit éléphant* FP 129, Ediția Wilhelm Hansen, Londra, 1949